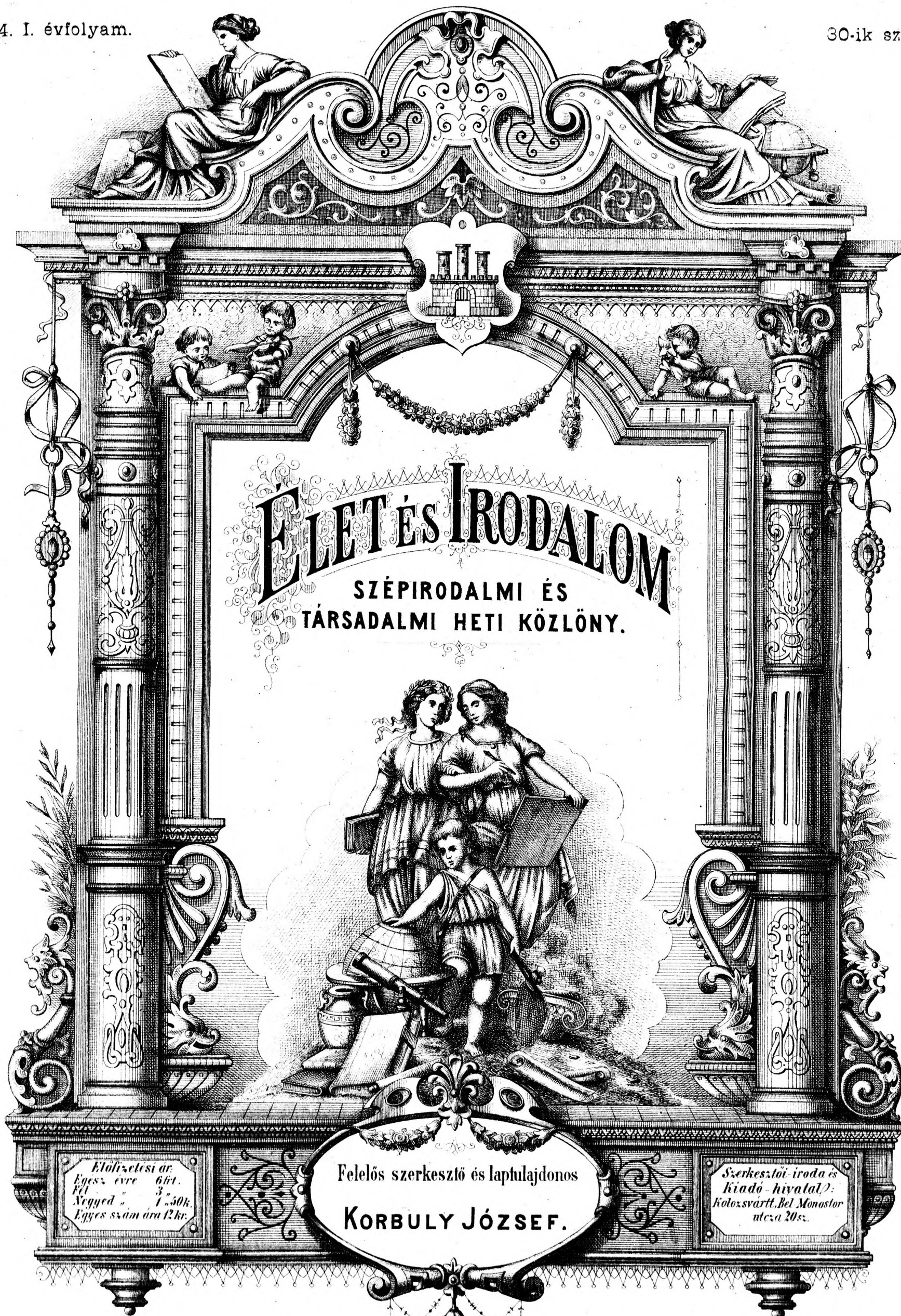

1884. I. évfolyam.

30-ik szám

Előfizetési ár:
Egész évre 6ft.
Fél " 3 " 50k.
Negyed " 1 " 50k.
Egyes szám ára 12kr.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos
KORBULY JÓZSEF.

*Szerkesztői iroda és
kiadó-hivatal:*
Kolozsvárt. Bel. Monastor
utca 20sz.

Ny Stein & Károly.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

AZ

„ÉLET és IRODALOM”

1884. év második félevi folyamára.

Az „ÉLET és IRODALOM” czimű, az erdélyi részek egyetlen szépirodalmi és társadalmi közlönyére nyitjuk meg az előfizetést juli—deczember folyamra.

Eddigi — bár rövid — pályafutásunk felment attól, hogy nagyhangu ígéretekkel biztassuk az olvasó közönséget az előfizetésre; s e pusztá igéretek után tartssunk igényt a közönség pártfogására.

A nélkül, hogy a szerénytelenség vádjától tartanánk, hivatkozhatunk a kiváló írók fényes sorára, kiknek szives közreműködése tette lehetővé, hogy lapunkat irodalmi színvonalra emeltük.

A lefolyt félevi folyamában a következő írók neveivel találkozhattak olvasóink: Jókai Mór, Brassai Sámuel, Imre Sándor, Beöthy Zsolt, Szász Béla, Szász Gerő, Endrődi Sándor, Abrányi Kornél, Jakab Ödön, De Gerando Antonina, Gyarmathy Zsigáné, Sáni Lászlóné, Bartha Miklós, Jakab Elek, Széchy Károly, dr. Ferenczi Zoltán, Csernátoni Gyula, Medgyes Lajos, Lövey Klára, E. Kovács Gyula, Petelei István, Gabányi Árpád, Tolnai Lajos, György Aladár, Lugosi József, Abrányi Emil, Dengi János, Réthy Lajos, Sümegi Kálmán, dr. Boros Gábor, Bartók Lajos, Reviczky Gyula, Farnos Dezső, De Gerando Attila, Jancsó Benedek.

Lapunk előfizetési díja marad a régi:

Egész évre 6 frt. || Fél évre 3 frt.
Évnegyedre 1 frt 50 kr.

A vidéki előfizetési díjak a kiadóhivatalhoz (Kolozsvárt belmonostor-utca 20. sz.) küldendők: helybeli előfizetéseket pedig Stein János könyvkereskedése fogad el.

Mutatványszámot ingyen és bérmentve bárkinek küldünk. Továbbá tudatjuk, hogy új előfizetőink lapunk első félevi folyamát 2 frt 50 krért utánrendelhetik.

ÉPEN MOST JELENT MEG!

KOLOZSVÁRT

STEIN JÁNOS

könyv- és zeneműkereskedésében kapható:

AZ ÉRVÉNYBEN LÉVŐ

MAGYAR BÜNTETŐ TÖRVÉNYEK

GYŰJTEMÉNYE,

A KAPCSOLATOS TÖRVÉNYEK ÉS RENDELETÉK, VALAMINT A
BÜNVÁDI ELJÁRÁSRA

vonatkozó törvényes intézkedések szözszerinti idézésével és tekintettel a magyar kir. curia, nemkülönben a magy. kir. belügyminiszter, mint harmadfoku bíróság, elvei jelentőségű fontosabb határozataira.

(CODEX JURIS CRIMINALIS HUNGARICI.)

ÖSSZEÁLLITOTTA

Dr. SCHULHOF GÉZA,

köz- és váltóügyvéd, a budapesti ügyvédi kamara tagja.

KÉT KÖTET.

8-ad rét 1054 lap. Előszó, tartalomjegyzék és kimerítő tárgymutatóval.

A csinos vászonkötésű két kötet ára 6 frt.

A magyar büntető törvényeket életbeléptető 1880. 36. t.-cz. általánosságban megállapítja ugyan, hogy a büntető intézkedéseket tartalmazó régiebb jogtételek közül melyek maradnak érvényben és melyek helyezettnek hatályon kívül. Ezen általános megállapítás alól azonban annyi kivételt statual az életbeléptetési törvény, hogy a gyakorlat emberének felette meg van nehezítve az érvényben maradt szétszórt törvények s a vonatkozó m. kir. minist. rendeletek felkeresése. Jelen munka az összes érvényben levő magyar büntető törvények és jogszabályok olyképeni összeállítását tartalmazza, hogy a gyakorlati jogász hosszabb fáradsztó keresés nélkül a kutatás tárgyát képező esetre vonatkozólag magát gyorsan tájékozhatja.

A megfelelő szakaszok jegyzeteiben a birói illetőségre, valamint a felebbezés korlátozására vonatkozó törvényidézetek, nemkülönben a m. kir. Curia, valamint a m. kir. belügyminiszter, mint a közigazg. hatóságok hatáskörébe utalt kibágásokra nézve illetékes harmadfoku bíróság által hozott elvi jelentőségű fontosabb határozatok vétettek fel, folytonos figyelemmel az illető szakaszokkal kapcsolatban lévő törvényekre és rendeletekre.

A mű két kötetből áll, az első kötet tartalmazza a két magyar büntető törvénykönyven kívül az életbeléptetési törvényt, a csöd és kereskedelmi törvény, a métermérték behozataláról, véderőről, vizek és csatornákról, a záloglevelek biztosításáról, gátrendőrségről, belvizek levezetéséről, stb. szóló törvények büntető intézkedései fölül az uzsora-, részletügylet-, zálogkölesön-ügylet, a főv. rendőrségről szóló törvényzikket, valamint a bünvádi eljárásra vonatkozó összes törvényeket, rendeleteket és jogszabályokat értve a rögtönbirósági eljárást, az egyiptomi nemzetközi bíróságra s a keleten levő consuli bíróságokra vonatkozó határozatokat.

A második kötet tartalmazza a mező-rendőrségről szóló törvény, sajtó-törvény és eljárás, keleti marhavész, cseléd-, közegészségi ügy, rendőri bej. intézmény-, ordőtörvény-, kivándorlási ügynökségek-, műemlékek fentartása, phylloxera terjedése elleni, magyar orsz. czimerek használhatása-, vadásatról stb. stb. szóló törvényes intézkedéseken felül a fegyelmi törvényeket és a rendbüntetésöket.

A fáradságos mű nagy szakértelemmel és kiváló gondnal van dr. Schulhof Géza által összeállítva, ki, mióta a szóbeliség bejött, mint jeles criminalista és gyakorló ügyvéd működik, s a tényleg felforgó és mindennap érezhető hiányt kívánta e művel pótolni.

A műnek gazdag tartalmát és csinos, tetszetős kiállítását tekintve, a 6 frtban megszabott ár olcsónak mondható.

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDA.

STEIN JÁNOS

KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDÁSZ KOLOZSVÁRT.

Ajánlja az ev. ref. főtanoda általa már 35 éven át kezelt és legújabbban a kor igényeinek megfelelőleg a legmodernebb betűkkel berendezett

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAIÁRT.

A könyomdában szakképzett metsző és nyomó van alkalmazva.

A nyomdai gépek elegedsége, valamint a munkaerő teljes száma lehetővé teszi, hogy minden

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI MUNKÁT

határozott időre, tisztán, izléssel s oly olcsó árban képes előállítani, hogy bármely hazai nyomdával versenyezhet

A munkához szükséges papírt csak rendes gyári árban számítja.

Mindennemü és nyelvü **könyvek, folyóiratok, iskolai értesítők, köz- és magán hivatalok részére szükséges rovatos iverk, körlevelek, árjegyzékek, számlák, diszes kiállítású diplomák és tanulólevelek, nász-, gyász- és vigalmi jelentések, névjegyek, meghívók, tánczrendek, gyógyszerári jelzetek bor, roszolis és más vignettek, új évi és más alkalmi üdvözetek, vámjegyek, vásárczédulók, hirdetmények, bármily nagyságu fatragaszok, szóval minden e szakmába vágó fekete vagy színnyomatu munkák csinos kiállítását jutányos áron elfogadja.**

Megrendelések Stein János könyv- és zeneműkereskedésébe (bel-középutcza 1. sz.) vagy a nyomda helyiségébe (bel-farkasutcza 20. sz.) intézendők.

— Vidéki megrendeléseket gyorsan és pontosan eszközöl. —

Különösen a kir. közjegyzők, megyei és városi hatóságok és a községi előljáróságok, valamint takarékpénztárak és biztosító-társaságok figyelmét bátorodik arra föl hívni, hogy hivatali szükségletekre megkivántató nyomtatványok gyors kiállítására s legolesőbb árszámítására különös sulyt fektet. A községi bíróságok részére szükséges nyomtatványokból raktárt tart s azokból kis mennyiségben **konez számra** is jutányos áron szolgál.

FÜRDŐRE KÉSZÜLŐ MUNKAKEDVELŐ

HÖLGYEK FIGYELMÉBE

AJÁNlja

LÁSZLÓFFY JÓZSEF

Kolozsvárt, főter Szatmáry-ház

Egész ujonnan francia modorban berendezett

NŐI KÉZIMUNKA S HOZZÁVALÓK

RAKTÁRÁT.

Vidéki, ugy helybeli megrendeléseknél a szí-
nezésre (Schattirung) a legnagyobb figyelem
fordittatik.

(24) (6—*)

EREDETI

FRISTER és ROSSMANN

VARRÓGÉPEK.

Amsterdamban az 1883-diki kiállításon

„ARANY ÉREMMEL”

kitüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben
részesített

SINGER

varrógépeket készpénz, vagy 1 forint havi rész-
letekbeni fizetések és hat évi írásbeli jót-
állás mellett ajánlja

Neeser János és társa

Kolozsvárt, torlaicza 1. sz.

(29—52)

(7)

ÉLET ÉS IRODALOM.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI KOZLÖNY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre 1 frt 50 kr.
Félévre 3 „ — „
Egész évre 6 „ — „

Egy szám ára 12 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:

KORBULY JÓZSEF.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Kolozsvárt, Belmonostor-utca 20. sz.)

Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése. KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.
Harminczadik szám.

Megjelenik minden vasárnap 1—1½ ívnyi terjedelemben.

Kolozsvárt.
1884. július 20.

Hanyatlásunk és a nő.

III.

Mit tegyünk hát?

A strassburgi pessimistával mondjuk-e, hogy nincsen rutabb látvány egy nő plasztikai jelenségénél s nevetve a vakokon, kik a szépség maszlagától kórságossá lévének, igyekezzünk-e értelmünket körülzárni a fajfentartás átka-büne ellen?

Vagy Raphaellal a teremtés legszebb remekének névén a női test hullámvonalait, vessük oda magunkat Loreley hívó ölébe, mint Byron-Heine-Musset, az újkor szerelmi lantosai tanítják s a gyönyörök mystikájában feledjük az élet jaját-bántalmait?

Vagy a Tancredek rajongó álomképe útján kezdjük meg ismét a zárdák fogadalmát? Carnem mortificare! Ez a jelszó legyen-e újra lelkünk fehér lapjára égő betűkkel írva s imádván a nőiség abstract ideálját, hervadni, aszni hagyjuk az ideál testben való megjelenéseit?

Vagy a socialista eszméje szerint nem gyűlölvé és nem óhajtva a nőt, nem esdvén hozzá Petrarca vagy Dante álom-dalaival, de annak sem tekintvén őt, minék a Korán tekinti, lénynek, kiből nincsen lélek: szerződéses szabad alkura lépünk-e vele, a természeti szükség chassé crois-sé-ja szerint s azontul minden erkölcsi kötelem alól feloldódva úgy tekintsük-e, mint nyílt ellenségünket ebben a gyűlölséges világban, a hogyan Rousseau a világot meghatározó?

Hiában vonogatja vállát a mosoly, e kérdés elől kitérni nem lehet. Ez az emberiség nagy függő kérdése, mely ott áll útunkban, mint az éden kapuja előtt lángoló pallost emelő órási cherub.

Nem a gőz és nem az electromosság; nem a kábító szerek élvezete és nem a mechanikai gondolkozási irány; nem az idegbántalmak és nem a papírfogyasztás; nem az individualismus, nem az öngyilkosságok; nem a gazdagodás és hatalom éhezése; nem az alattomos akna-harczok, nem is a szereplés telhetetlensége, vagy a cosmopolitismus alkudozó erkölce jellemzi századunkat: századunk

jellege az istentagadás és a nőiség lényege felől való confusio

Ahasverus és Don Juan vagyunk egy személyben, tagadó és vétkező Faustok. Alakunk most az égig érő Typhon sötét, daczos tömörkedésévé egyesedik föl, a következő pillanatban a földön görnyed s olthatatlan égedelemmel nyeli-falja a port.

Igen, Wagner Richárd az emberiség életerét tapintotta ki, midőn a határozatlanság, állhatatlanság és bizonytalanság tengerén hanykódó bolygó hollandi elé — mindannyian bolygó hollandiak vagyunk — a nő által való megváltatást, Sentát helyezé.

Hiszen minden lyrikusunk ezt hangoztatja szüntelen, vesztve érezvén lelke jobb felét, mintha szervezetében szét pattant volna a legbensőbb, leg-
elemibb sejt, mintha szétbomlott volna, felszivódott volna, megsemmisült volna az életi csomó, a mozgató szív első-végső monádja, mely nélkül nincs központ, nincs összetartó erő, nincs elevenség, spiritus, alaperő, prométhi szikra.

Bizony a nő az égbolt végtelenségében megfoghatatlan isten tünékeny inkarnációja. Csak a szépség nyújthatja a lélek elé azt a transcendentális nyugalmat, mely egyedül képes megpihentetni minket, s a tünő forma mögött sejtetni a nagy isten határtalan hatalmát, ki szemtől-szembe a halandónak nem mutatkozhatik.

„Bizony a nő az a lengő, leheletszerű sugárfátyol, mely mögött a teremtés Isis képe lappang. Jaj a saisi ifjunak, ki e fátlyolt bünnel illeti.

Kinek édes anyja nem édes, az könnyen fog ártani bármely leánynak, mert feledi, hogy édes anyja is leány volt egykoron. A férj, kinek neje nem szent, kegyelet nélkül fogja tapodni a világot, érzésében nem vevén észre, hegy szerető szivek poraiból van átgurva a föld felülete. Az ifju, ki nem érezte a nővér gyöngédségét oldalánál, nem fogja sejtetni, hát mily gyöngéd lehet még az az isten, ki miliárd számra alkot ily virágokat s elgondolván, hogy isten örökkévaló, nem fogja átlátni, hogy tehát a szelidség halhatatlan, nem pedig az erőszak, mint azt Darwin csalóka etikája mondja. S a férfi ki nem ment keresztül a tiszta szerelem szükséges örültségén, nem fogja érezni a bűnbánat, csodahit, a feltámadás üdvét s tehát nem lép a megtérés útjára, nem is álmodik a bo-

csánat kérésének és adásának magasztosságáról, nem merészel képtelennek, lehetlennék látszó dolgokat, lemond a kegyelem és irgalom reményéről s a tökéletesedés örök czélját üres mesének fogja vallani.

Csak egy nőt imádván fogjuk kérdeni: vajon az anyagból, ha az buta, hogyan lehet ily remek teremtés, s vajon a végzet, mely összehoz s így mutatja meg magát, nem abban gyönyörködik-e, hogy elválasztván, a viszontlátás makacs áhitatában sóhajthassuk: dicsőség istennek s ember, bátorság a te kebeledben!

Kit önérzet terhel s világot javítani vágyik, növelje a nő hatalmát. Minél nagyobb tisztelet által ébressze önbecsületére. Az emberiség szabadsága a nő szabadságával egy pillanatban születik. Hagyjuk a női kedélyt szabadon felbuzogni s a trágár ficzkóknak kérlelhetetlenül tiporjunk homlokokra. A családos embert, miként a szabadkőművesek, tartsuk többre e családtagjánál.

S javítsuk a nőnevelést. Leánygyermeket ne vezethessen más, csak oly egyén, ki köztünk a legjobb, kiről a közvélemény egyhangulag azt mondja, mit Muhamedről szolga korában: a becsületes! A nőnevelő állása legyen a legbecsületesebb állás. Vagy legvilágosabban szólva: szent legyen köztünk... a lelkész. Ez a nő mestere.

De az isten el akarja pusztítani a világot, mert nincsenek többé e földi völgyhomályban, mesterek többé nincsenek! . . .

Ha nemzetünket tekintjük, számunkra még van remény. A faj, mely a Nagyságos Boldog Asszonyt, tehát a szüziesség eszményét, választá házája védszentjéül, a nép, melynek szerelmi költészete fenség és erő tekintetében páratlanul áll a világban, e faj, e nép életre látszik kiszemelve a „natural selection“, a természeti kiválasztás tapasztalati nagy elve szerint.

De mi lesz velünk, ha eredetiségünket letörli a nyugat? Ha idegen bölselem jármába fogódunk? Ha félünk chauvainisták lenni sha — a magyar iskola-egylet követelésének ellenére, — más nőt is szeretünk, mint a minő anyáink valának, ha más nő is érdekel, mint . . . a magyar nő?!

SÁNDOR JÓZSEF.

ÚJ VILÁG.

— Elbeszélés. —

Irtta: TOLNAI LAJOS.

(Folytatás.)

Második fejezet.

Egy tanpár a czél előtt.

Bizony hevesen süt a nap, egészen fel-forralja ezt a sárga, lusta, meddő homokot. Akkor is így forralgatta számtalanszor, mikor réges-régen, mint szegény mezitlábos diák vigan eveztem benne haza felé özvegy édes anyámhoz, ki ott lakott egy zsellér szobáskában a Burján Zsófiék házában ott hátul, mert elől nagy ur lakott: egy sánta kőzos kis zsidó szabó, hat apró porontyával és örökké daloló jó feleségével. Édes anyám rég ott nyugszik a permete füves temetőben, nem látja a nagy mindigháti új iskola-palotát, de nem látja — Istennek hála — az én sok, sok nyomoruságomat sem!

Eh, hagyján! csak a mindigháti úton ragyogjon a májusi édes nap s csak a mindigháti jó embereket áldja meg az Isten!

A mindigháti nevezetes pályázat zárórója előtt egy nappal úgy délután két és három óra között, mikor igazán legégetőbb a tolnamegyei nap heve: egy borító tulsóféli kocsis tapogat nagy ezammogva a Hasenfeld zsidók (az én gyermekkoromban még a charkos urak) szép majorja mellett. Mind szüntelen ki-kidugva nagy horgas orru, komoly, büszke fejét egy szőke ur, kire el lehet mondani, hogy se nem ifju, se nem vén.

— De itt kell már lenni hallja kocsis; itt kell már lenni valahol Mindighátnak, hajtsa azt a lomha állatot, az Isten megfizet. Lesz bor.

S előveszi az új Dencz-felé Magyarország mappáját.

Nincs, nincs rajta a Hasenfeld zsidók major-

ja s nem lehet kimérni mennyire lehet ide Mindighát.

— Csak az a Dencz hagyna fel már egyszer hitvány könyveivel, e gyarló férczelményekkel, ez is micsoda térkép? Miféle pusztá ez itt? Nem lehetne ide tenni egy pontocskát? De Dencz mindent maga akar fölfalni.

S döföli botjával a lovakat, oly gyűlölettel, hogy akkora gyűlölet lehetetlen, hogy csak a két görhes lovat illesse.

— Ne bántsa uram ezeket a párakat, nem iskolás gyermekek ezek — kiált föl az öreg paraszt, a szegény párak iránti forró szeretettel.

— De maga nem tudja, hogy ez az út nekünk az életünk felett határozhat. Maga nem tudja, hogy mennyi a gazember.

— Hát az ur honnan tudja?

— Én tanár vagyok.

— No az igaz, én még nem ültem tömlőben.

— Hát ki ült? Ki beszél itt arról? S mélyen elpirult.

A paraszt vissza fordul és élesen megnézi az urat.

— A kit nálunk a mult heteken befogtak a bankócsinálás miatt — mert nem volt már a jámbornak a betevő falatja — az is tanár, vagy micsa szent volt.

— Mi közöm nekem a maga tanárához, vén bolond! — hajtsa azt a lovat — hō te hō — s ismét döfölni kezdte a sátor alól.

— Hagyd el, legalább ne verj föl — szólalt meg csengő, tiszta hangon egy szép fiatal asszony, kinek szemei félig be voltak hunyva.

— Te mindig alszol. A tanítóképzésben is mindig aludtatok vagy fecsegtetek. Ne is nőnek való a tanítás. Nem táncz az, sem regényolvasás. S hirtelen arra a szegény befogott rajztanára gondolt.

— Van még mondani valód, mert én aludni akarok.

Aludni! oh be boldog egy nő — sóhajtá keserű elmélyedéssel a tanár ur, szép ifju, gyermekarczu nejét nézve, kinek vékony szivárvány szem-

öldei, magas, derült, fehér homloka, aczél fekete lehulló sűrű haja, keskeny, összeszorított kicsiny ajkai — elhiszem még egy sok gonddal elborított ember szívet is édes gyönyörbe ringathatták.

Mi lehetne vigasztalóbb a férjre, mintha arról beszélhetne nyomosan, részletesen — és egészen bizodalmasan — kinek sötét sorsában majdnem saját sorsát látja.

Mint a gazdag, szerencsés, gyorsan emelkedett emberek útjai nagyon hasonlítanak egymáshoz, mert ennél is, annál is majd szinte ugyanazon körülmények, összeköttetések, indulatok eszközölték a fényes czélhoz jutást, a szegények pályája is, a nélkül, hogy keresnök, felette sok közös vonást mutat fel. Büszkeség, macacsság, önhittség, készséges támadás minden ellen, a mi embertelen dolog s önerényeinek kábitó illatávali elteltség — mintha a nemesebb, mélyebb tulajdonok a szegényebbeknek jutottak volna különös kárpótlásul — számtalan esetben ugyanazon történetet szötte Vereshegyen; mint Feketehalmon; a b**i vasuti lőnöknel, mint a k**i pénzügyi titkár urnál — holott soha se látták egymást.

Tanuságul-e, vigasztalásul-e?

Senki se keresi.

A tanár ur nem tudott szabadulni pályatársra bús esetétől. Látta a nyomorult embert, mikor gyanura — lehet tán némi alapra — elfogták, (ma még nincs kiderítve) durván lökdösték s alig engedtek neki annyi időt, hogy jobb ruháit magára kaphassa, hogy feleségének, ki térden csuszva esedezett a kövér kaczagó Baka Pál, volt fazekas rendőri hivatalnoknak (ki jóízűen tudott nevetni e viszontagságos állapoton) egy pár szót süghasson és nem süghatott, mert Baka ur pofon ütötte, a mi ilyenkor szabad, sőt egyenes kötelesség; látta három kis neveletlen gyermekét, kik engedelmes szorgalmatossággal maguk huzogatták a fiókokat, hogy a kardos, puskás bácsik megkaphassák, a mit keresnek; látta, a mint a vén, félvak anyós a zavarban jól evett a már szinte kész ebédből, jöllehet az öreg asszony is hangosan sirt, sőt fel-fel is ordított; látta, a mint az összefutott szomszédsg rögtön pártokra szakadt és kiméltlenül hozzá lá-

TÁRCZA.

Jósika Miklós és a történelmi regény.

DR. FERENCZI ZOLTÁN.

III.

történelmi alakok rajzánál s ama követelménynél, mit a hűség érdekében kívánunk, különbséget kell tenni azon alakok közt, melyek első s melyek kisebb rangúak.

Ugyanis: 1. A legtöbb első rangú vagy kiváló férfunak valamely képe, jellemének bizonyos iránya megalakul a köztudatban. Ez történhet akár az eredeti személyről szóló szájhagyományok után, akár tankönyvekből, régi pontatlan historiákból s az ezek alapján származott még pontosabb s tulzóbb elbeszélésekből. S mentől mesésesebben beszél az ily historia, annál kedvesebb. Így történik pl. az ily jellemnek megalakulása Szt. Istvánról, Mátyásról, Cilleyről, Zrinyiről stb.

2. Vannak kisebb lények, kikkel aztán a köztudat egyáltalán nem törődik.

Mindkét esetben tény, hogy a jellem az illetőknek akár jó, akár rossz, elengedhetetlen tulajdona: de az első esetben nem szabad csalódást okozni a lényeges változtatással, mint pl. Váradi Antal teszi Judással; Vörösmarti Vajdasival és Ernyeivel.

A 2-ik esetben a költőnek majd oly szabadsága van, mint a költött jellemekkel.

Ime, itt egy lényeges különbség áll elé a historiai törekvés és költői törekvés közt.

A történelem az igaz-valóságért akkora csalódást okozhat, a mekkorát csak az igazság kíván, ámbár a mult képeinek tökéletes rajza nála is mindig ábránd marad, mit Róma mesés történelme bizonyított be leginkább, mit Livius után mindenki elhitt s mindenki csalódott.

A történelem-írónak ez igazságra még akkor is törekednie kellene, ha kiszülne, hogy legszentebb emlékeinkben őrzött mult férfaink csak gyalázatot érdemelnek.

A köztudat pedig azokat, kiket emlékeztében megőrizni méltónak tart, eszmék képviselőivé teszi az ellenkező: jó és rossz végleteken. Ez ideát mérsékelni, emberesíteni szabad s kell, de megsemmisíteni nem a költő hivatása. Ha ilyet kellene tenni, inkább vegyen más hőst. A költő kötelessége táplálni a nemes illusiokat s nem elhervasztani a szív nemes emlékeit.

A mellékes dolgokra aztán joga van teremteni is a köztudalmat.

Szász K. „A történelmi hűségről a költészetben“ írott kitünő értekezésében lényegileg evvel nem mond ellenkezőt, de eredményében mást. Ugyanis úgy vélekedik, hogy a költőnek is joga van szembe helyezni magát a köztudalommal, ha e merényletét az igazsággal fődözteti.

Én pedig azt mondom, ha a köztudalom alanyi meggyőződése ellenkezik lényegében s nem a részletekben a való igazsággal, s így részletes helyreigazítás nem volna elég: akkor a költő az ily alakkal nem bajlódik s elhagyja a históriának, hogy alkosson hűbb, igazabb köztudalmat s ő majd csak akkor foglalkozik vele.

Elhagyja pedig azért:

Mert először nem a költő hivatása a tévedéseket kiigazítani e téren, hanem a tudósé.

Mert, ha másodsor akarná is tenni, tette ügyvédi véd- vagy vádbeszéd volna s nem költészet (I. Jósika István).

Mert, ha harmadsor így feláldozná is a költőiséget ily czélért, nem tudna meggyőzni, mert az is egyik köztudalom, hogy a költőnek „mendacem esse oportet.“

Végre megjegyzem, hogy az efféle kísérlete maga Szász Károly is merényletnek nevezi s igen helyesen.

tott a rajztanár ur belső életének taglalásához — és látta aztán azt a leirhatatlan szegénységet, melybe egy tanári család süllyedt, melyet csak a művészet és tudomány iránti tekintetből is nem lett volna szabad úgy elhagyni — és bár borzasztó heven sütt az ebéd utáni nap — hátán, érezte, hogy hideg borzongás fut keresztül.

Erről a szegény családról akart volna most beszélni bizodalmasan szép nevével, ki azonban azzal tért ki a szomorú kérdések elől, hogy lehunyta szeméit s kijelentette határozottan, hogy: aludni akarok.

Mi természetesebb, minthogy ilyenkor a művelt tan-ember is elkeseredik, haragra lobban s fejében össze-vissza zavarja a fogalmakat.

— Jézus! — tört ki fölhevülten a borzongás után a tanár ur — meddig tart ez a becstelen homok; hiszen ez a Sahara sivatagja. Itt megsülünk, itt megfulladunk. De Emilia, te mégis alszol?

— Kérlek, holnap telik le a zárd —

— Hát informálni? Ment még valaha a világon valami szent ügy információ nélkül? Nem azzal vesztettem Berkesen, hogy az a gaz Karikás agyon informálta az urakat, legyalázott a földig s mire beértem a városba, még a kocsmáros is úgy nézett rám, mint egy ürült dühödtre. Azzal vádolt, hogy mindig a kocsmákon hentergek — hogy, hogy — hiába volt a kitűnő diplomám, számtalan jó bizonyítványom: a kevély elnök még bele se tekintett, le sem ültetett s megkapta Karikás a gaz hazudozásával az igazgatóságot, holott —

— Azt gondold mulattatsz te ezekkel a hóbortjaiddal valakit. Légy gonoszabb, ravaszabb, de észszel s ha boldogulni akarsz, ne locsogd ki minden bolondságokat.

— Itt a sátorban sem?

S a megtámadott ember olyan mozdulatot tett, mely egy öntudatos férfunál mindenkor a közlegő kétségbeesést jelzi.

— Itt sem és sehol sem. Ez az én rendszerem — nyitotta ki egész tágra a fiatal tannó sötét kék nagy szeméit.

Felé fordult a férj és megdöbbenve nézte feleségének mértéken felüli szépségét.

Gyönyörködött — és rettegett.

És itt felteszem a szegényebb rendű hivatalnokok előtt azt a körülményes megbeszélést igénylő kényes kérdést: vajjon helyes-e, az újabb haladási törvényekkel megegyező-e, a nagy európai mivelt szokásokkal egybeférhető-e 3-tól nyolczszázig menő fizetésű egyénnek oly hölgyet venni feleségül, ki mig egyfelől a szépségnek pazar ajándékaival van ellátva, másfelől — szülői körülményeinél fogva — egy tisztességes kimenő öltözetre valóval sem rendelkezik?

Nem gondolják-e ama fiatal urak, hogy az ismeretlen tragédiáknak mily hatalmas magvait rejtik magukban e körülmények?!

Elvonhatnók, uraim, kedves pályatársaim, a gazdag emberek életéből már egyszer azt a tanulságot, hogy első a pénz; hogy a szív a legtelhetlenebb, mert annak ezer meg ezer titkos és nem titkos vágya van s e vágyak néha, mint a kigyók, a napsütötte dombra kiülnek s hatalmas étvágyukkal mindennek neki rontanak.

Ama sátoros paraszt szekér alatt egy ily gondatlanul kötött házasság élet utazik.

Sárosi József ur, a férj a 30 és 40 között, új házasság, és Weisz Emilia, a feleség a 20 és 24 év között, egy szegény k**i szatócsnak mint a szép leánya.

A sors bizonyosan arra nevelte, hogy minden vevőre reá mosolyogjon; minden csinos urfit megigézzen; és minden pénzes agg legény szívében édes vágyakat költson; és minden magáról megfelelő jobb módu férjben kísérteteket tápláljon, a családi boldogság árán.

Sárosi József ur egy tanító-képezdei majálisson (a szegény ifjak e házasságkötő fórumán) ismerte meg, mint már végzett tanító-jelölt s ugyan-csak ott határozta el — bár egy gazdag mézárós leány vala már számára kijelölve, egyszerű mézárósi arcczal — hogy e fejedelmi szépséget kiragadja a szatócs-boltból, beteszi a tanító-képezdébe és tannót formál belőle s feleséget a maga számára. Örömet, gyönyört egy nehéz, terhes tanítói életre és boldogságot a siron tulra is.

Azonnal az első csárdás táncznál feltette,

hogy a gazdag mézárós leányról letesz; a kínálkozó jóllétnek, tehetős vagyoni állapotnak ott helyt felmond: és belép a szív szent birodalmába.

Egy életünk van s ki tudja az is mily rövid lehet — oh töltsük azt legédesebb vágyaink szerint! — elmélkedhetett ő is.

Ez a kis hivatalnokok hitvallása. És egy tanféri a kis hivatalnokok tágas seregébe tartozik.

A gazdag, nem fejedelmi szép, de ép, egészséges és szorgalmas, vidám lelkű mézárós leány egy ügyes cseh kádárt boldogított és emelt több házak és földek birtokához: a szép Weisz Emilia pedig Sárosi urhoz kötötte virágzó bájait a füzvári polgári iskolában.

(Folyt. köv.)

NÉPDALOK.

I.

Ahol az a bükkös erdő látszik:
Az én szívem arra felé vágyik;
Ott lakik az én szerető mátkám...
Hajh, istenem, csak már egyszer látnám!

A mióta elbujdostam tőle:
Hirt se hallok azóta felőle;
Pedig annak már egy hosszú éve...!
Él is-e még? ... kérdi szívem félve...

Beh sok nyomort, bűt láttam azóta!
A világot össze-vissza bolygva:
Hogy kenyeret s hajlékot találjak
Magamnak s szerető kis babámnak.

Hejh, mert a csók akármilyen édes:
Az is ízt vált, ha az ember éhes!...
Ti gazdagok! kik ezt nem tudjátok...
S szerelmei — oly hamar megújítok!

Kis madár, beh irigyellek téged!
Minden bokor szállást ad tenéked;
Élelmet gond s bú nélkül találhatsz,
Zord tél elől szebb hazába szállhatsz...

Én szerelmem! a nagy ég megáldjon!
Ha rám gondolsz: hű szíved ne fájjon;
Lesz nekünk is kenyerünk s kis fészünk:
Búnak, bajnak majd oda se nézünk.

Továbbá ugyancsak Szász Károly felhozza Zrínyi esetét, ki a magyar történelem Leonidása. Tény Salamon Ferencz kutatásai szerint (az első Zrínyiek), hogy fiatal korában ő is csak afféle garázdababó-lovag féle volt, jogfogalmakat nem igen ismerő és sok árnyfoltu egyén.

Már most: miután mindnyájan tudtuk előbb is, hogy Zrínyi is csak ember volt, nem kívánjuk a költőtől sem, hogy emberen felül álló lényné magasítsa, habár kiválnak s nagynak kell is festenie; sőt a részletekben tehet sok helyreigazítást is az igazság érdekében. De hálátlan és otromba munkát végezne, ha a Zrínyi mindeddig hazafiasnak tartott önfeláldozását; ha ama tettét, mely néhány század fiait halálig hű kötelesség-érzetre lelkesítette, mit már saját kortársai is ily mesésen nagyra ismertek: az igazság érdekében úgy tünethetné fel, hogy alig volt e tette elég elkövetett bűneinek egy részben való expialására s aztán ez alapon azt igyekeznék kimutatni, hogy mennyire neveltséges a költő Zrínyi rajza a szigetvári Zrínyiről, ki úgy tünteti fel, hogy életét oly engesztelő áldozatul ajánlja fel a magyar nemzetért, mint a hogy Krisztus meghalt az egész emberiségért, holott ilyen áldozattételre nem volt joga, épen bűneinél fogva.

Már most az elmondottakból egy pár világos következmény foly épen Jósikára nézve. Jósika el-

ső historiai regényeit irta amaz elmélet szerint, melyet, mint saját elméletét, röviden bemutattunk s mely abban áll, hogy érdekessé kell tennie a historiai vázlat érdekes episodikus mesék által. Azonban e mellett a Scott Walter hatása alatt nem mulasztja el néha a finomabb, bár ritkán következetes, ritkán mély jellemrajzot sem, legkivált Abafiban és az utolsó Bátoriban.

Utóbb azonban, folyton kezére játszván a kritika is, mely meséiben állandóan dicsérte ama rugók használatát, melyek a külföldi (francia) regényeket érdekfeszítőkké teszik: mondhatnám, hogy még jobb munkát végez akkor, midőn őse érdekében ügyvédi regényt ír Jósika Istvánban; de majd a gyors dolgozás miatt is elkapatva (rendszerint naponként egy ívet irt meg), tulajdonképen csak azért irt historiai regényt, mert a mesét készen kapva, nem kellett azt saját magának komponálni, kikerekíteni s beosztani. E művei aztán, elkezdve Zrínyi a költőn s még inkább a forradalom után irt Eszteren, aránylag nagyon felületes munkák az elsőkhöz képest, habár Jósika talán ezekre még büszkébb volt. S még egy jellemzőt! Első regényeiben épen a jellemrajz miatt: mindig volt Jósikának valami nagyobb, fölségesebb erkölcsi izenete is nemzetéhez. A nagy emberek küzdelmeiben néha utalásokat és tanulságokat nyújtott saját kora átalakító küzdelmeihez. Röviden: volt valami műveiben a fölségesből, úgy jelent meg, mint

a ki némi égi megbizásból jelenik meg, hogy a történelmi hősök életre idézésével nagy erkölcsi tanulságokat nyújtson, de e megbizása nagyon rövid időre terjedt. Utóbbi s legkivált forradalom utáni regényeivel nem izent, nem küldött nekünk egyebet, mint néhány érdekes mesét, mely nem belső igazságával, hanem szeszélyes bonyolulatlával lep meg; de csak egy pillanatra, hogy soha többé ne érdekeljen (legkivált Gordiusi esomé).

De nem szándékom e kérdést kimeríteni, csupán még csak egy dolgot érinteni, t. i. azt, hogy mint áll a historia regény (magyarul történelmi regény) ügye aesthetikai oldalról tekintve. Mert valóban tartunk tőle, hogy ez a közkeletű név tulajdonkép nem egyéb, mint egy elég divatos pseudonym, mely alatt kevesebb rejlik, mint a hogy az első tekintet mutatná.

PLETYKAPAD.

III.

Kolozsvárt, július 18.

És felment Szt. István napján a pap a szószékre és mondá:
„Kedves keresztyén hiveim! Ma Szt. István napja van; ezelőtt egy évvel is Szt. István napja volt; akkor Szt. Istvánról beszéltem nektek; s miután ez év eltelté óta nem hallottam semmi újat róla, maradjunk hát meg a réginel. Amen.“

II.

Este van már, este van; lement a nap,
Gyöngyvirágom hajh, be rég nem láttalak!
A mióta sirba tetted violám:
A búbanat éjszakája szálla rám.

Künn csöndesen fuj a szellő, hull a hó,
A szomszédban lakodalom, vigadó.
Kis lakomban magam vagyok s a bánat...
Sűrű könyvek öntözgetik arczámat.

Ablakomból meglátszik a temető,
Hejh, ott alszik a leghivebb szerető!
Bár az isten engem is már elvenne:
Hogy aludnám, hogy pihennem mellette!

TINÓDI.

INCOGNITO.

— Beszély. —

Irta:

FANGHÉ GYUJTÓ IZABELLA.

(Folytatás.)

A verendán, hova most embereink léptek,
barátságos arczu, kövér asszony ült,
fekete ruhája fölé kötött hófehér kötél-
nyéből virágokat szedegetett elő, melye-
ket serényen kötött bokrétaiba. Előtte
egy asztalon eperrel, cseresznyével, ribiz-
kével megrakott, zöld levéllel koszoruzott
tányérok egy tálczára gulaszerűen felállítva, egy
másik tálczán több kész virágcsokor s válogatott
szép egyes rózsaszálak.

— Aztán hallod — magyarázta az asztal tul-
só felén álló suhancziak — meg ne csaljanak, te
meg nehogy engem akarj megcsalni, mert előre
mondom, porul jársz. Alább, mint máskor semmit
sem adsz, hitel nincs. Értetted? Aztán el ne tere-
feréld az időt, legfőleg tiz órára itthon...

E szónál mintha elválták volna a jó asszony
beszédének fonálát, egyszerre elhallgatott s csodál-
kozva fordítá arcját korai vendégei felé.

Ilyenforma tárcza-prédikációt tarthatnék én
is, kedves keresztyén — akarom mondani — nyá-
jas olvasóim. A multkor elnyögtem a „Pletyka-
pad“-ot; nem történt azóta semmi új, maradjunk
hát a réginel; — hanem...

És felment a Bach-korszak idejében a pap a
szószékre és mondá:

„Kedves keresztyén hiveim! Ma van a csá-
szár nevenapja. Felsőbb helyről rendelet jött, hogy
e névnapot isteni tisztelettel ünnepeljük meg; no
hát hiveim imádkozunk rendeletből.“

Hát bizony én is rendeletből vagyok kénytel-
len, ha akarom, ha nem, ezt a három tárcza-hasá-
bot befirkálni és e szerint (fájdalom mind rám,
mind olvasóimra nézve) én nem mondhatom el,
hogy: „maradjunk hát a réginel.“

Újat „muszáj“ irni!

Nagy szó ez a muszáj. Ennek a szónak
még egy császár is engedelmességet kénytelen; ha-
nem aztán az is igaz, hogy „a hol nincs, onnan
a császár sem vehet“; pedig az én fejemben mos-
tanság az eszmék tekintetéből a „nincs“ uralkodik,
beütött a fejembe is a holt-saison; csak rágom a
tollamat, de hiába; s ez a műnyelven „kutyafül-
nek“ keresztelt papir csak amugy ásit reám, mint-
ha mondaná, hogy meguntá már a hiában való
várását.

— Ejnye ni, kedves szomszéd uram, minek
köszönhetem e korai szerencsét? — szólítá meg
nyájasan Bonkát.

— Egy kis dolgunk lenne a kedves szomszéd-
asszonyjal, azaz, hogy a kedves barátomnak —
mondá bemutatólágg emezt — kivel tegnap együtt
utaztunk Budapestről. Azonban nem akarjuk za-
varni, végezzon csak kérem ezzel a fiuval.

— Oh a mi azt nézi, el van az már végez-
ge, elmondtam én már neki tiszszor is a mondani
valót s ez az egy bokréta holnapra is maradhat,
megáll frissen a pinczében. Csak tessék, uraim,
tessék helyet foglalni; te pedig vedd a tálczákat s
pusztulj. Jaj bizony csak úgy van az — beszélt
tovább Zeleiné, miután az urak a kötényével meg-
rölt székeken elhelyezkedtek s a fiu nagy óvatossággal
elemelte tálczáit — a szegény özvegy asszony abból
csinál pénzt, a miből lehet s mivel nincs leányom,
a ki magára rakja rózsáimat, sem unokáim nin-
csenek, a kik a gyümölcsöt felfalják, hát kiküldöm
a piacra, eladatom s élek belőle, a hogy lehet. De
hát szabad tudnom, miben lehetek az urak szol-
gálatára?

— Egy kérésünk lenne a kedves szomszéd-
asszonyhoz, melyet reméljük nem fog megtagadni,
ha megtudja, hogy arról van szó, mikép legalább
egy időre véget vessünk egyedülvalóságának.

Ezzel Bonka előadta utitársa óhaját, a ki
pár hétre teljes ellátásra óhajtott nála felvétetni.

— Tiszta jó szívvvel — felelt a jó öreg —
ha beéri az én egyszerű háztartásommal. Mert itt
bizony valami fényes, nagyurias dolgot nem talál.
Tiszta, szellős lakás, háziás étkezés, pontos ellátás,
ha ezzel uraságod megelégszik...

— Oh tökéletesen — viszonzá az útas —
ne féljen, nem leszek válogató, kedves néném, ha
megengedi, hogy így szólítsam, de valóban már
első találkozásra olyan őszinte tiszteletet, rokon-
szenvet érzek e barátságos lak szívélyes urnője
iránt...

— Csak tessék, tessék, kedves öcsém uram,
szerencsémnek fogom tartani. Nincs is unalmasabb
dolog, mint a czeremoniázás olyanok között, a kik-

nek családiasan együtt kell élniök. Ha tehát úgy
tetszik, megnézhetjük a szobát.

— Főlöleges, előre is meg vagyok győződ-
ve, hogy el leszek tőle ragadtatva. Kérném inkább
a fizetési föltételeket, kedves néném.

— Egy kissé nehéz lesz, hogy se öcsémura-
mat, se magamat meg ne csaljam.

— Oh, a mi engem illet, én előre is szive-
sen megadom a kétszeresét annak, a mit kedves
néném mondani akart, mert tudom, hogy az úgy
is igen kevés lett volna.

— Honnan tudja? — fordult kíváncsian uta-
sunkhoz az öreg.

— Becsületes jó arczából — felelt mosolyog-
va amaz.

— No a mi azt illeti, lelkem, a maga arcza
is csak jót beszél s így remélem, hogy nem fogunk
összeveszni.

Ezzel az alku meg lett kötve, az útas miután
két hétre előre kifizetést tartásdíját, birtokába vette
szobáját, a mely jobbra nyílt a belépőből, míg a
háziasszony szobájába balfelől léptek. Csinos, vilá-
gos szeglet-szoba volt az, két ablakkal, ó-divatu,
de nagyon tisztán tartott butorokkal, melynek dí-
szítéséül Zeleiné mindjárt be is illesztette a feles-
leg bokrétaát egy czifra cseh üveg-virágtartóba.

— Nos, e szerint tehát itthon volnék —
az útas kényelmesen végig dülve a fekete bőrka-
napén.

— Hát a podgyásza? — kérdé háziasszonya.

— A kézi podgyászom a „Csillag“-nál van, a
többit isten tudja, mikor kapom vissza, ott utazik
valahol Erdély felé. Majd sürgönyözök utána.

— Megjön, megjön, nem kell félni, holnap,
legfőleg holnapután itt lesz. Azonban most jöj-
jön, nyolcz óra s a feleségem haragszik, ha váratom a
reggelivel.

Elbúcsuztak, miután az útas megígérte a né-
ninek, hogy ebédre pont egy órákor itthon lesz.

Szomszéd ur kérem, minek hívják ezt az
urat? — kérdé Zeleiné sugva Bonkától, míg új
lakója egy pompás La France rózsát nézegetett.

— Nem tudom. Az úton megmondta, de el-

Nem kell olyan nagyon türelmetlenkedni, tisz-
telt Papir uram!

Nemcsak az ilyen magam fajta apró-tollu
firkászokkal esik ez meg; nagy írókat is utol éri
olykor-olykor ez a tinta-csömör.

A többek közt Schillerről olvastam, hogy ha
nem tudta mit írjon, hát mind lófejeket rajzolt a
papírjára; nem tudom, melyik muzeum most is
őrzi a cultur-sprache nagy poétájának rajzolt ló-
fejeit.

Nagy szellemeket utánozni szabad és szoká-
sos. Élünk e szabadsággal, hódoljunk e szokásnak.

A szükség visz rá, hogy utánozzam Schillert;
no én persze nem lófejeket, de lerajzolom kin-
cses Kolozsvár leendő fejét, illetőleg fej-elölt-
jeit, lévén most nálunk polgármester-választás.

A város tele volt polgármester-jelöltekkel. Volt
közöttük olyan, a ki mintegy a multat képviseli,
már hogy lehetett volna belőle valamikor polgár-
mester; volt olyan, kinek jelölésénél eszünkbe jutott
a jövő, hogy még lehet polgármester; aztán persze
volt olyan is, a kiből már a „jelenlegi“ lett. Egy-
szóval a jelölések némi vigasztalást nyujthattak
az öreg Minorichnak; elmondhatja: hogy hisz
ezekért kár volt öt pensióba erőszakolni.

E vidéki polgármester-választásról a főváros-
nak egyik éleztapja is kegyeskedett megemlékezni.

„Lordmayor-választás Káposztavá-
rott“ czímen untatja vele tisztelt olvasó publiku-
mát. Nagy szerencséje az éleztapoknak, hogy min-
denki tudja az éleztől, hogy az a végén szokott
csattanni, s így a reménység végig olvastatja a
komoly léhaságokat is; mert bizony, ha ellenke-
zőleg lenne, a „Lordmayor-választás Káposztavá-
rott“, olvasatlanul maradt volna.

Eszterházi főispánunkat elnevezi Zsidóhá-
zinak, és nem átalja kétszer is célozni arra a
karra, mely egy buta muszka katona szerencsétlen
célzása folytán vészelt el szabadságharcunkban.
Hát ezt bizony egy eddigelé legalább komoly tö-
rekvéssel szerkesztett éleztaptól, mint a milyennek
a „Bolond Istókot“ ismertük, nem vártunk volna.

Hanem úgy látszik, hogy a Bolond Istók fe-
lett is kezd lebegni, hogy ne mondjuk sántítani,
az Afganistán Vártán szelleme. Ha valóban
így van s nem tévedek, akkor — jó éjszakát
Istók

CSABA.

felejtetem s most már restelem megkérdezni; kérdezze meg szomszédasszonyt majd, ha visszajön — Majd meglátom, ha szerét ejthetem — felelt emez s az ügyvéd utitársát karonfogva, el-sietett vele.

— Nos látja, kedves néni, még előbb hazajöttem, mint a mikorra parancsolta — mondá az útas, helyet foglalva a verendán, hol Zeleiné éppen bevégzé a két személyre való asztal terítését.

— Szép magától, szeretem a pontos embert és éppen mert magam is pontos vagyok, hát az elő-re kimondott egy óra előtt nem adok ebédet — felelt Zeleiné, munkáját elvégezve.

— Nem is sürgetem, hisz ma kétszer reggeliztem és Bonkáné ő nagysága tejsűrűje, írósvaja és kalácsa ritkítja páráját.

— Hát ő maga hogy tetszik? — kérde a néni egy kosár saláta tisztításához fogva.

— Csinos asszony, csak kissé papucs alatt tartja a férjét — mondá az útas.

— Szereti udvaroltatni magának, no tudja úgy okkal-móddal — viszonzá az öreg. — Különben nagyon tisztességes asszony, békés házasságban él.

— Bizonyosága az a sok apróság, a mi ott az ember körül lábatlankodik.

— Maga hamis! No de ilyenek a férfiak, a szegény öregem se volt különb. Hanem most megyek, mert különben nem kap ebédet; feketekávé-nál aztán, mielőtt személyesen megismerkednék velük, előre bemutatam az egész malomkerki társaságot, izé, azaz, hogy öcsém uramnak.

Bocsánat, nem is tudom, minek nevezem. Mi is a . . . keresztnéve, kedves öcsémuram? — kérde habozva Zeleiné.

Kálmánnak hívnak — felelt emez.

— Jó tehát, édes Kálmán öcsém, legyen türelmes még egy félórásig, sietni fogok. Ejnye na! — gondolta távoztában — ezzel bizony nem lettem sokkal okosabb, azt hittem a vezeték nevét is megtudom egyuttal.

Magára maradván Kálmán, végigdől a verenda szalmafonatu nyugágyán. Bágyadt volt, a korai fölkelés, a járkálás a nyári meleg napon kissé kimeríték; mindehhez az a nagyvárosi emberre nézve szokatlan csend, melyet nem háborgatott más, mint a szökések egyhangú czipelése, egy-egy röp-kedő rovar halk zümmögése, frissen kaszált fű- és virágállattal telített levegő kábitó hatással voltak rá, behunyta szemét s szépen elszunyadt.

Alig, hogy elszenderült, más neszt is volt hallható, de ő bár nem aludt mélyen, nem serkent fel zajára, tán azt képzelte, hogy álmában hallja.

Apró, siető léptek zaja volt, mely minél közelebb ért a kis lakhoz, annál halkabbá lett s vég-re a verenda elé érkezve, óvatosan húzta szét a vadszülő-índákat s kíváncsian dugta át a résen csinos fejét.

— Alszik! — gondola — s az öreg asszony bizonyosan a konyhában van, legalább szólhatok vele.

Ezzel vigyázva nehogy zajt okozzon, kinyitotta a verenda kis léczajtáját, belépett s egy lo-pott pillantást vetve az alvó felé, eltűnt a ház bel-sejébe.

— Mit látok, Bonkáné szomszédasszony! — kiáltott fel Zeleiné, a ki éppen legjavában sütögette a palacsintát — éppen jókor, éppen jókor, szolgálhatok egygyel? Így jó ez, így frissen, melegen.

— Köszönöm, kedves Zelei néni — felelt Bonkáné, jóízűen elköltve a süteményt, melyet a háziasszony beszéd közben egy tiszta fatányérra

borított — köszönöm, igazán pompás, mint minden, a mit készít. No hiszen tudom, hogy ha neki fog, úgy elkényezteti ezt a . . . ezt a vendéget, hogy soha többé el nem kívánczik innen. De minek is hívják hát tulajdonképp azt a pesti gavallért?

— Hát tudom én? Hiszen a maga férje, a ki nekem beajánlotta, se tudja. Annyi igaz, hogy szép, kedves ember s az ellátásért két annyit fizetett, mint a mennyt kértem. Annyit tudok, hogy Kálmánnak hívják s majd holnap, mikor be kell jelentenem a kapitányságnál, megtudom a többit is.

— Hiszen, hogy csinos, művelt, jó modoru ember, az tagadhatatlan, csak úgy repül körében az idő. De hát mégis kissé különös olyan emberrel társalogni, a kinek még a nevét se tudjuk.

— Az már igaz. S én még melléje megígértem, hogy mielőtt a polgármesterékhez mennék ozsonnára, elviszem oda s még egy-két helyre látogatóba; már most hogy mutassam be?

— No hát ez a legjobb alkalom lesz megkérdezni a nevét.

— Megkísértem, bár kissé restelem; félek, megsértem vele.

— Ah dehogyan! Mondja, hogy nem értette jól, vagy más ilyesmit. De velem rögtön közölje. Ugy-e megteszi, édes jó Zelei néni? Hanem már megyek, nem tartóztatom tovább. Még egyet? No nem bánom, jut még azért a vendégének is. Jó étvágyat, édes néni!

Ezzel útközben a palacsintából falogatva, el-sietett s még egy kíváncsi pillantást vetve a szunyadóra, átsuhant a verendán.

De alig hangzott el a kavicson lépteinek zaja, más irányból hasonló neszt lőn hallható, csakhogy csendesebben, hosszabb időközökben. Magas, nyulánk hölgyalak tűnt fel nemsokára a most már nyitva álló rácsajtó előtt, gazdag csipkedíszes pongyolába öltözött szép, bár nem igen fiatal hölgy állott meg s tekintett óvatosan körül.

— Ah! — sóhajtott, az alvót megpillantva.

Aztán csendesen belépett, lábujjhegyen a nyugágyhoz közeledett s figyelmesen szemlélte pár pillanattig az idegent.

— Csinos! — gondolta magában — érdekes arc, egészben finom, urias külső. Mindenesetre nyeresemény lesz társaságunkra nézve. S arra, hogy más hatalmába ne kerítse, lesz majd gondom. Szerencsére nincs itthon a férjem, hogy féltékenysé-gével utamban álljon. Azonban legelőbb is meg kell tudnom kiletét.

Suhanó léptekkel tűnt tova s a felé szálló konyha illattól orrát kissé elfintorítva, a még folyton tűzhelye körül forgoló Zeleinéhez lépett.

Jó napot Zelei néni — szólta, leereszkedő nyájassággal üdvözölve az öreget.

— Hogyan! kegyed édes polgármesterné? — kiáltott fel csodálkozva emez — minek köszönhetem e ritka szerencsét? De kérem — folytató, félretéve serpenyőjét — tessék, menjünk be a szobába, itt ebben az ételszagban . . .

— Soh' se fáradjon, kérem — felelt tiltakozó mozdulattal a polgármesterné — úgy is csak egy perezre jöttem.

— Hát akkor legalább parancsoljon egy friss meleg palacsintát, ugyan ne vesse meg, kérem!

— Köszönöm — viszonzá, finnyásan, körömhögygyel nyulva a porcellán tányéron eléje tartott eledelhez.

— Csak egy kérdést akarok tenni. Ki ez az ön szállója, minek hívják? Miféle állásu egyén?

— Hogy minek hívják, miféle állásu? Hát biz' én azt nem igen tudom — felelt zavartan Zeleiné.

— De hát hogyan mutatta be önnek az a hóbortos Bonka?

— Hát sehogyan. Hanem nekem mindjárt megtetszett kellemes, nyílt arca, szivélyes modora.

— Hohó, Zelei néni, ez veszélyesen hangzik.

— Már kérem az én koromban! . . . Hanem hát én adok a rokon- és ellenszenvre s ez a fiatal ember előttem nagyon rokonszenves.

— Hiszen így, a mi a külsejét illeti . . . Azonban, ha már az ember valakit a házában elfogad, csak szeretne valamit tudni róla s Bonka megkért, hívnám el ozsonnára.

— Tudom s addig remélem valahogy csak kieszeljük a dolgot, mert egyenesen meg nem kérdezhetem.

— No hát csak tudja meg s tudassa kérem, mert már a három érdekében is . . . S nem beszéltem semmi olyast, a miről valamit következtetni lehetne?

— Hiszen én istenem! még jóformán nem is beszéltem vele, egész reggel Bonkáéknál volt.

— Hah! az a kis kigyó, mily hamar megkaparította — gondola a szép asszony. — No de majd teszünk róla. Nem tartóztatom tovább — mondá fenhargon — megyek már s remélem, ha ebéd fölött némi eredményre jut, tudatni fogja. Isten velünk!

De még egy palacsintát! ugyan kérem.

— Jó, nem bánom, majd útközben. S finom ujjai hegyével megfogva a kínált eledelt, csendesen, a mint jött, eltávozott.

— Remélem elfogadható egyéniség lesz — gondola, még egy futó tekintetet vetve a pihenő-re — s ebben az unalmas egyhangúságban . . .

(Folytatása következik.)

„HOZZÁ.”

Irja:

SZUNYOG.

II.

Mit tett Klára.

Ezért mondom!

Azért mondom, hogy Klára a szomszéd fazekas mostoha leánya volt, hogy te megértsd, mért volt ő olyan engedelmes, hallgatag, alázatos asszony. A szemei is azért olyan nedves, nagy, félnék tekintetű szemek (az ember ha látja, azt hiszi, hogy hosszú szemszöreiből mindjárt kigyöngyözik a köny) s az ajaka is azért olyan puha, ideges ajak.

Tudod! Sokat sirhatott, türethetett. A fazekas nagy, veres, mérges ember és abbeli rozsalását, hogy a Klára anyja nagy hitványul megszökött ebből a világból, midőn bizony itt még sok dolgozni, izzadni, szenvedni valója lett volna, a kicsi árvával érezte. A fazekasnak erre joga volt, mert a Klára nyaka mindenesetre gyengébb volt az igára, mint az anyjé.

Különb is: az emberfajta egyik része arra való, hogy uralkodjék, a másik, hogy szolgáljon. S ez a Klára, azt hiszem, soha se parancsolt senkinek.

Szereted te a gyengéket, édes? Nem unod-e, ha sovány, sápadt, két gyermekkel és sok nyomorúsággal áldott szegény fazekasról beszéllek, mikor szólhatnék itt mindjárt a harmadik házban — abban a cziprában, drágában — lakó erős, nagy torku, arany-lánczos árendásnérol is?

Nem? Hát ott kezdem, a hol soha a beszédet kezdeni nem lehet, hogy egyszer férjhez ment. Az, tudod, nem afféle érzékeny dolog volt: sóhaj-tásoknak, epedéseknek s gitározásoknak betetőzése; hanem váratlan s igen szegényes eset. A legény dolgozott a Klára mostohájánál s megszokta a leányt. „Adj nekem” — mondta a veres embernek.

— Minek te? — kérdezte a fazekas és igen csodálkozott, hogy feleségnek kéri.

— Állod az asztalt? — kérdezte a legénytől gondolkozva. — Adsz-e ételt, italt becsületesen?

— Állom.

Ennyi volt az egész. Mondhatom, hogy derekas multság is vala. Kölcsönpenzből csinálta ugyan a legény, de hiba nélkül. Mind énekeltek s tánczoltak, még Klára is, de igen esetlenül. Egy csizmadia, Bagi Samu lakott itt akkor abban a kis sárga házikóban. Annak volt egy gyönyörű leánya, Ráki, a ki szintén ott volt a multságban. Olyan fűzős selyem derekat viselt, a milyen épen divatban volt s karcsu derekának és szép mellének formája pompásan vált ki belőle. — Klára igen nyomorultan nézett ki mellette s Bagi Ráki csak ezért is (s tán csak ezért) mind ott hizelkedett, nyájaskodott körülötte. Tanította, hogy tánczoljon s maga délcegen kopogtatta ki csepp sarkaival a frisset és úgy kaczagott, hogy felcsengette az emberben az ördögöt.

A völégény majd elnyelte Rákit a szemével.

— Gyuri hé — mondta a veres fazekas, ki már akkor, mert sokat ivott, csodálatos avas sajt szagu volt — van pap, elvászott s én neked szerzem Rákit Bagi komántól, ha még egy ilyen murit csapsz . . .

No. De a lakodalomnak is vége lett s jöttek a hétköznapok s a vesződés s a gond, a sok, sok munka. A kicsi szamarat befogták, agyagot hoztak a domb alól. Gyuri ült a lógos padon, kerekítette a csupokat, lábasokat; keddenként felgyújtották rendszeren a nagy kemenczét s Klára árulta, csütörtökön, a fényes, jól kongó portékát. És aztán csupa kedd és csütörtök volt minden napja és semmi vasárnap. Igen szorgalmas, jó szomszédok voltak, soha se civődtek s úgy látszott, hogy ők igazán egy pár magyaróhéj s semmi repedés nincs közöttük.

Egyszer meglegedetten mondta nekem Gyuri: „Jó keze van az asszonynak, áldás van rajta.”

Az asszony arca pirosodni kezdett, Gyuri megcsinosodott megmódosodott s a lakodalom után két esztendőre megvették a Bagi csizmadia kicsi sárga házát.

Már akkor a szép Ráki nem lakott benne. Isten tudja, hova lett. Igen gyönyörű volt szegény leánynak. Nagy hiba az, édes! a természetől, hogy olyan áros, drága portékát, milyen a szépség, földi nyomorúságokkal küzdő csizmadia leányára biz. Hogy tudja megőrizni ingyen, mikor annyi bőkezű vevő ajánlkozik minden bokorban? . . . Bagi elbúsulta magát s elrészegesedett és a házát is pótom áron vesztegette el.

S a mi utszánkban csak teltek egyformán a napok s Klaráékkal igazán semmi se történt, a miről én beszélhetnék neked, édes, ha csak azt nem akarnám elmondani, hogy két gyermekük lett (nem is mondom, hogy szép gyermekek, mert mindegyik szép), hogy Gyuri dolgozott, Klára dolgozott és soha se vigadtak, csak törekedtek, izzadtak; hogy Klára megtanult gyengén mosolyogni, beszédesebb lett, dudolt az apróságainak s nyári estéknél ő is kiült a házak előtti padra tere-ferére, ártatlan mu-

latkozásra, mint a többi asszonyok. A szegény ember élete igen egyforma, édes! Az egyik nap olyan kevés örömet hoz, hogy a másiktól se követel semmit. Ezért elégedettebb is az urnál.

Most a tavaszon azonban nagy baj történt. Egy reggel szegényes szekér állott meg a Bagi csizmadia régi háza előtt. Egy viseltes uri köntösbe öltözött nőcske szállott ki s kérdezte az inástól: „Itthon van az apám?”

— Ez a ház a Nagy Gyurka uramé.

— Hát az apám?

Gyuri kinézett a kapun. Taposta tovább az agyagot s kérdezte: „Kit tetszik keresni?” Aztán valami öflött az eszébe, mert némi zavarral gombolta be mellén az inget, bizonytalanul kérdezte: „Maga az Ráki?”

Ő volt. Az asszony is kijött. A kezében a leánykáját hozta. Ráki szintelen, szegényes és igen levert volt. „Jöjjön be — mondta neki — pihenjen nálunk, jöjjön . . .”

— Hát senkim sincs? — kérdezte a szép leány — hát az apám, hát a házunk? hát vége mindennek?

Klára is sirt és a kis buksi négy esztendő s leánya is sirt. A legyek mind felrepültek s zummogtak, bizonyosan abbéli csodálatukban, hogy ebben a házban sirnak s a számár bámulón nézett be az ajtón s a kuvasz is.

— Legyen itt nálunk — mondta Klára. — Az isten jó s csak eligazítja a sorsát. Addig elfér velünk, szívesen fogadjuk.

A hátulso kis szobába költöztették, hol azelőtt a Bagi csizmadia legényei laktak. Ruhával és szeretettel látták el. Hallgatták, ha panaszkodott és vigasztalták elvesztegetett fiatalágáért, elfecsérelt napjaiért.

Szomorú volt Ráki és szép. Még mindig szép. Undorral beszélt a világról, a rossz emberekről. „Verje meg őket az Isten!” Derekat már nem szoritotta selyembe, karját, vállát nem mutogatta divatos gunyákban, de jól állott még rajta minden. Kellemes és bátor beszédje volt. Ha az ember összehasonlítani kezdte Klarával, még mindig igen kívánatos és bolondító volt.

S hát suttogni kezdtek az emberek a nyár felé egyet-mást s hát sajnálni kezdték Klárát. Vén asszonyok zuvatoltak, öreg emberek morgolódtak. „Megmondtuk — állította mindenki — megjövendöltük.” Kellemetlen, néha kárörvendő szokat lehetett hallani az estéli összegyülekezések alkalmával. „Nincs portékája — állította az egyik szomszéd — csütörtökön se árultak.” „Nem is lehet — mondta a másik — mert Gyurinak egyéb a dolga, nem a fazekasság.” Kezdték emlegetni a Gyuri apját. Az is ilyen volt. Csélesap, rossz vérű. Mennyit keserítette a feleségét. Azt tudjuk mi.

— De milyen begyes lett Bagi Ráki — sugták irigykedve a fiatal fehérsépek. Nem sir már, ne félj, de ránk se néz. Szíjja azokat a bolondokat s koldusbotra juttatja Gyurit is, mint az apját. . .

— Az ám — hiszen rongyosodik is mindenki rajta kívül. A gyerekről vásik le a ruha, a leányt eleresztették . . . Hát az a szegény Klára . . . Klára . . . és sóhajtoztak.

Mindebből annyit láttam én csak, hogy Klára ismét megizzadt és épen olyan hallgatag, alázatos lett, mint a mostoha apjánál volt, azt, hogy Ráki ismét megszépült s hogy Gyuri sokszor jött reggel felé haza részeg fővel, s hogy az udvaruk igen megcsendesedett. Nem jártak, nem keltek a munkások, a kemencze nem füstölt, a számár nem húzta a nyikorgós taligát.

Egyszer egy csendes nyári este beszélgetést hallottam a korlát alatt. A kertjük oda ér az enyémm végéhez s a nyárfa nekik is ring, nekem is s árnyékot ad mind a kettőnknek.

Megismertem a Klára csendes hangját. Valakinek beszélt félig panaszosan, félig kérve.

— . . . Gyermekemért — mondta — két gyermekemért kérem. A nagyobbik Eszti és szereti magát, a kicsi is . . . Én tudom, hogy az mind jó lelkű, a kit a gyermekek szeretnek. Elveszünk, elpusztulunk . . . hát mért?

— De ugyan — felelt Ráki kissé izgatottan — mit teszek én?

— . . . Eszti nekem nem vehetem bár egy köntöst, mert nem ad az uram. Most rá sem néz, ölébe sem veszi, mint máskor. A kicsi sirt az este s meg akarta verni. Istenem! Hiszen én tudom, hogy nem vagyok szép s elég jó sem vagyok, de hát már mit tehessek? Ha maga megkönnyörlne rajtunk. Mindenki mondja s én is látom, hogy ő miniket már megunt. Igende, pedig mi már egyek vagyunk ugy-e? Mert maga nem is akar az ő felesége lenni, ugy-e? Mit is csinálnának a gyermekeim. Azt nem adom — mondta biztos hanggal — nem, a gyermekeimet viszem. Éhezni fogunk, de majd én keresek . . . Tán a felesége akar lenni?

Elhallgatott s ismét kezdte, csodálatosan bőbeszédű volt. Szakgatottan, de bizonyos ékesszólással; alázatosan, de bizonyos bátorsággal; kérve, de vádolva beszélt. Mert anya volt. Gyermekait oltalmazta.

— Minden jó volna ismét, ha maga akarná. Már én akkor láttam a bajt, mikor a lakodalomunk volt. Az . . . az tudom, hogy szebb, ügyesebb, igen de nekem gyermekeim vannak. Kicsérélték, mióta maga itt van. Addig soha sem ivott, hanem dolgozott s meglegedett velünk . . . Könyörüljön meg rajtunk. Mit tegyünk, Istenem . . .

Sirt.

— Véttem én magának valaha? Hát a gyermekeim? Nem is akarunk soha sem, csak mondja meg, mit tegyek az urammal s mit tegyünk magával? Mondja meg, mit akar? Azt, hogy elveszünk? Jó, mondja meg, hogy menjünk innen, mert maga akarja ötöt. De mondja meg. Eszti már elég nagy s a kicsi is elég nagy. Mind elmegyünk. De mért üz el? Hát nem akar könyörölni. Úgy szereti-e őt, vagy engem utál? Hát mondja, feleljen.

Nem felelt. Nekem úgy tetszett, hogy nem csak egyedül sir Klára.

— Ugy-e békét hagy neki, ugy-e nem is néz rá? Ugy-e? hogy felejtse magát, nem értem, mert én nem érdemlem meg, hanem a gyermekeimért. Tudtam, hogy maga jó. Mindenki azt mondta, hogy megromlott, de a gyermekeim szeretették. Látszott, hogy szíve nem rossz. Aztán maga is szenvedett bizonyosan . . . Az isten megáldja, meglátja csak . . .

S másnap reggel bizony Bagi Rakival kevesebben laktak a kicsi sárga házban. Mért ment el, hová ment, senki se kérde, senki se tudta. Klára siratta és a gyermek is. Gyuri gyanakodva nézte meg a könyező asszonyt.

Aztán nem beszéltek Rákiról s az udvar viszont élénk s a kemencze füstölt.

Itt baktat reggel a számár-talyiga után Klára a fényes edénnyel a piacra. Csendes és szerény. A leánykája nyomában. Az asszony rámosolyog. Majd meglátja reggel, édes . . .

AZ ELIJESZTETT VŐLEGÉNY.

Bohóság, egy szakaszban.

Személyek:

Köszvényesi.
Pista.
Juliska.
Rákóczy.

Első jelenet. Pista.

Pista (*tölt és iszik*). Ezt nevezem én aztán bor-nak! Ez aztán a bor. Isten ugye! úgy izlik, mintha az ember szép leány ajkáról édes csókot lopna. (*Iszik*) Szeretem én azt is, már t. i. a szép lány csókját, de szeretem én ezt is (*a borra mutat*) s becsületesemre jó is mind a kettő. (*Iszik*) A keresztapám, már t. i. a gazdám azt hiszi, hogy csak ő iszik ebből s jó is, hogy azt hiszi, — legalább én is kivehetem a részemet. (*Iszik*) A bolond azt gondolja, mert ő bolond, más is az; el akarta velem hitetni, hogy ez olyan mérges orvosság, mivel a köszvényes lábát kengeti. No jó, nekem meg a torkom köszvényes, én azt kengetem vele. (*Iszik*) Különb, ha jól meggondolom a dolgot, félig-meddig igaza is van. Isten ugye, olyan méreg forma hatása van ennek; legalább mikor úgy javában iszom, azt hiszem, hogy a más világon vagyok s ezt a nyomoruságos szobát a menyországgal confundálom össze, a honnan csak az én szép kis angyalom hiányzik. Hej! Juliska, Juliska, minek is nem jössz te gyakrabban hozzám, vagy minek nem mehetek én gyakrabban te hozzád! De tehetek én róla, ha a keresztapám, már t. i. a gazdám, olyan tündér-kisasszonyt őriző sárkány módjára leleheldek reánk; észrevette a vén gonosz, hogy belebotlottam Juliskába s ő meg belém, már hogy egymásba; de azért nem botlottunk meg — — úgy né — — izé, — becsületesek vagyunk mind a ketten; igen bizony! Aztán most megtiltotta a keresztapám, már t. i. a gazdám, hogy Juliska fel ne merjen jöni ide; én meg ne merészkedjem lemenni az öreg Mártonhoz; mert a mint mindenki tudja, Juliska a Márton bácsi, a házmester leánya — még pedig milyen leánya! csak a szemé nézésétől úgy bele bolondultam, hogy ha ezzel a borral úgy néha-néha nem józanitánám magam, tán már igazán is megbolondultam volna. (*Iszik s közbe-közbe beszél*.) Aztán mégis, ilyen bolondító szerelem után is közénk fúrja magát a vén bolond, hogy ne boeássa meg az Isten vén gonosz fejének, a miért bennünket el akar választani egymástól, és hogy . . .

Második jelenet.

Előbbi, Juliska.

Juliska (*ki már a Pista beszédje végén megjelent, lassan a Pista háta megé meggy, egyik kezével meggátolja, hogy Pista igyék, másik kezével szemét fogja be*). Én vagyok!

Pista (*megijedve*). Jaj, a gazdám!

Juliska. Nem a gazdád, én vagyok; hanem azért csak jajgass, mert kikapsz, ki bizony!

Pista (*nevetve*). Kikapok? Hát ugyan miért gyöngyvirágom? (*Meg akarja üelni, de Julis kezére üt*.)

Juliska. Lassabban lelkem. Kikapoz bizony, mert hívom a papot.

Pista (*nevetve*). Soh' se híd biz azt galambom! Inkább menjünk mi hozzá, hiszen úgy is alig várom, hogy már egyszer adjon össze.

Juliska. Nem úgy értettem kedves, hanem elhívom, s az levágja a nyelvemet.

Pista. A nyelvemet? Hát ugyan miért?

Juliska. Miért? Még kérdezed? Hát azért, mert káromkodtál, pedig hányszor megmondtam . . .

Pista (*közbe vág*). Dehog káromkodtam, dehog

káromkodtam! Hiszen a jó kívánság soha sem káromkodás.

Juliska. Ugyan hát mi volt az a jó kívánság?

Pista. Hogy a keresztapámat, már t. i. a gazdám vinné el az ördög.

Juliska. Jaj, te istentagadó! Nem szégyenled keresztapádról így beszélni?

Pista. Miért szégyelném? Minek kötekedik belénk; csak neki köszönhetjük — már ha volna benne köszönet — hogy még mind nem mondhatjuk: holtomiglan, holtodiglan, te az enyém, én a tied! Hej, te Juliska! (*Öleli, de Juliska kibontakozik*.)

Juliska. Na, na! csak ne olyan tüzesen, majd eljön annak is a sora, ha a pap összead; akkor mind ölelhetsz, de addig „ne-bánts virág“ vagyok. Érted?

Pista (*kissé bosszusan*). Jól van no!

Juliska (*szemérmesen*). Az igaz, hogy egy kissé soká késig a pap áldása.

Pista. Bizony én már alig győzöm várni, hogy az én kis feleségem légy. Annyit is csókolnám azt az aranyos kis szádát . . .

Juliska (*tréfásan közbe vág*). Még lecsókolnád az aranyat róla.

Pista (*nevetve*). Legalább te is csókolnál, hogy ismét aranyos szád legyen.

Juliska. Hej, galambom, én nem aranyért csókolózom.

Pista. Pedig azt mondta keresztapám, már t. i. a gazdám, hogy most az asszonyok csak aranyért engedik magokat csókoltatni.

Juliska. Sok bolondot beszél a te gazdád, hanem azért lelkem még sem illik, hogy olyan csunyan beszélj róla. Hiszen keresztapád.

Pista. Hát már ebbe is hibát találsz? Furcsa bizony — —

Juliska. Igazán furcsa, te háládatlan, hát nem ő nevelt fel?

Pista. Nincs abba köszönet, kedves rózsám. Tizenhárom éves voltam, midőn árva lettem, akkor vett magához, de nem azért, hogy rajtam, hanem hogy magán segítsen; szüksége volt inasra — aztán mit érek a nevelésével? Inasnak én is fel tudtam volna nevelni magamat. Aztán furcsa bizony, még egy krajezár fizetést sem ad, azt kívánja, szolgáljak neki „potyára“ s mégis azt akarja, hogy éljem ezt a világot feleség nélkül, „potyára“; nem vagyok bolond!

Juliska. Az már igaz, hogy nem szép gazdád, hogy annyit kötekedik velünk.

Pista. S látod, te mégis rám haragszol, hogy nem kívánom a jóvóltát.

Juliska. Én nem azért haragszom, hanem tudod: (*félig tréfásan*) „a ki másnak vermet ás, maga esik bele“ s ha mi neki roszt kívánunk, hát még utoljára nekünk lesz roszt dolgunk.

Pista. Jaj, te kis furfangos.

Juliska (*közbe vág*). De azért nem kívánom a gazdád rosztát sem, csak hagyjon nekünk békét.

Pista. Én se kívánok ennél többet.

Juliska. De azért többet is kapsz, mert szidást kapsz, még pedig tőlem. Arra, ugye van idő, hogy lopva a gazdád borát igyad, te részeges, — de arra, hogy egy percze leszaladj hozzám, arra már nincs.

Pista. De lelkem — —

Juliska. Hallgass! úgy is tudom, hogy hazudni akarsz. Pedig ha tudnád, hogy milyen szép bokrétát kötöttem a te számodra.

Pista. Elmegyek utána lelkem, ha mindjárt kétfejú sárkánnyal őrizteted is.

Juliska. Igérni tudsz, az már igaz; de nehogy azt hidd, mindig úgy lesz: hogy ha te nem jössz hozzám, én jövök hozzád; nem leszek én se mindig hamis leány, hogy én járjak a legény után.

Pista. Hidd el édesem, lemennék én hozzád nap-

jában akár százszor is, de tudod — jaj, a gazdám! Fuss innen te!

Juliska. Megyek már! (*menni akar, de Köszvényesi szavára ijedve megáll*.)

Harmadik jelenet.

Előbbiek, Köszvényesi. (*Öreg, kissé sántít; háló kabátban; miután rövidlábú, többször a bútorokba botlik*.)

Köszvényesi. Megállj! Ne menj! Maradj itt! Na nézze csak az ember! Hát te ide feljárogatsz tilamm daczára, — mi?

Pista (*félre*). Jaj, jaj! most lesz csak a hadd el hadd!

Juliska. Hát kérem tekintetes ur, én csak azért jöttem, hogy — —

Köszvényesi. „Tekintetes ur“ — „kérem“ — „azért jöttem“ — „hogy“ — hát mért jöttél? Hazudj valamit na, hazudj!

Pista (*sugva Julisnak*). Engedelmeskedj te! Hazudj valamit.

Juliska. Kérem szépen én nem szoktam hazudni, én csak igazat beszélek.

Pista (*sugva Julisnak*). Az istenért! nehogy az igazat mond meg!

Köszvényesi. S csak az igazat mondod s igazán csak az igazat mondod, te kedves — te, te rongybuba! Na várj csak! adok én neked igazat (*feléje indul, hogy megüsse*).

Pista (*mint fent*). Fuss ki te!Juliska (*siró hangon*). Hagyjon nekem békét!

Köszvényesi (*egyszerre jajgatva a lábához kap*). Jaj, a lábam! Ez az átkozott köszvény! Te, te — jaj! te szemérvirág. Te vagy az oka ennek is.

Juliska (*siró hangon*). Már miért lennék én az oka?

Köszvényesi. Azért, mert szemtelen magadvisedével felboszantottál. — De nem erről van most szó; hogyan bátorkodtál ide jönni?

Juliska. Nem kellett oda nagy bátorság; hiszen nem én vagyok az első, ki elmegy kedveséhez egy-két szóra.

Pista (*félre*). Jaj, jaj! most mindjárt piszkos nyelvére szökik a köszvény.

Köszvényesi. Na nézze meg az ember! „Egy-két szóra“ — „kedveséhez“ — „nem vagy az első?“ — „bátorság?“

Pista (*félre*). Ugy-e mondom?

Köszvényesi. Adok én neked bátorságot, csak hogy tudom reszketni fogsz tőle, mint a kocsonya!

Juliska (*félig magában, közönyösen*). Nem szokásom.

Köszvényesi. „Kedveséhez!“ Adok én neked kedvest, csak hogy tudom nem köszönöd meg!

Juliska (*mint fent*). Eltalálta.

Köszvényesi. „Egy-két szóra?!“ Adok én neked egy-két szót, de tudom, hogy nem tűröd el és nem viszed el szárazon.

Juliska (*mint fent*). Meglehet.Pista (*félre*). Szeretnék máshol lenni.

Köszvényesi. Illetőleg el fogod tűrni, de csak azért, mert kényszerítve vagy, hogy eltűrd.

Juliska (*mint fent*). De nem tűröm.

Pista (*Julishoz*). Mondd, hogy eltűröd, csak ő is tűrjön el téged itt.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozvártt, 1884. július 19.

— **UJ POLGÁRMESTER.** Városunk képviselő testülete péntek délután rendkívül látogatott közgyűlésen az állásától visszalépő Bokros Elek helyettes polgármester helyébe megválasztotta Dr. Haller Károly egyetemi tanárt polgármesterének. — Az állásra Dr. Haller kivül egyedül Deáky Albert ügyvéd pályázott, mint a kinek népszerűsége s az általános tiszteletből ítélve, melylyel írta a képviselő testület minden tagja viseltetik, legtöbb kilátása volt a megválasztásra. — A válaszlás maga igazolja ez állításunkat, mert beadott összesen 96 szavazat. Ebből Deáky Albert nyert 43-at, dr. Haller Károly 53 szavazatot. — Deáky Albert tehát csak 10 szónyi kisebbségben maradt, s ez mindenki előtt, a ki képviselő testületünk belviszonyait ismeri, erkölcsi szempontból tekintve távolról sem szegyenletes bukás.

— **EGY VENDÉGÉNEKES.** Szerdán este, a színházban egy vendégénekes próbált szerencsét nálunk. Színre került „Marjolaine”, vagyis rosz magyar czim-mel „Kisasszony feleségem” léha francia operette, a vendég neve: Nyiregyházi Vilmos tenorista, kit az igazgatóság úgy tudjuk szerződötési czélből léptetett fel. — Az előadásról szólva, mondjuk ki nyíltan, hogy az bizony összegében véve igen-igen rosz volt. A czim-szeret Rónaszékiné asszony énekelte gyenge hatással; — mellette kivált Hatvaniné Csillag Amália urnő, ki Avelint énekelte, dicséretre méltóan. A férfi szereplők közül ifj. Szilágyi és Vendreit jó humoru és discret játékukért méltán megilleti a dicséret. — A vendégénekes Nyiregyházi ur Frikkel szerepét énekelte, kevés szerencsével. A vidéki gyengébb tenorok közé tartozik; hangja erőtlén, nem nagy terjedelmű, de néhol elég kellemes csengésű, s elég ügyesen kezeli azt a esekély hang-anyagot is. — Játéka olyan, a melyet közönségesen chablonszerűnek szoktak nevezni, a vidéki vándor színészek modoros-ságával — s igen-igen nagy hátránya, hogy erősen accentuált és szinpadunkon eddig szokatlan dialektusban beszél. — A közönség rokonszenvesen fogadta s biztatásul még tapsolt is, — de azért ha jól vagyunk értesülve Nyiregyházi urat nem szerződötte az igazgatóság. — Végül szóljunk néhány szót a zenekarról is. — Távol legyen tőlünk, hogy a katonai zenekar alkalmazását a színháznál feltétlenül helyeselnők és működését kifogásolatlanok tartanók, mindamellert nem hagyhatjuk szónélkül egyik helyi lapnak malitiosus megjegyzését, melyben a legutóbbi operette előadásról szólva, a czim-szeret éneklő primadonnának egy botlásáért a zenekart teszi felelőssé és ennek neki ront. Tény az, hogy Rónaszékiné asszony egy helyt roszul intonált, de ennek nem a zenekar az oka. Azok a szegény muzsikuskok, egész nap reggeltől késő délutánig hol a kaszárnyában próbálnak vagy katonai kivonulásoknál játszanak, majd a színházi próbák veszik igénybe, úgy, hogy alig marad idejük pihenésre, — de azért hiven és lelkiismeretesen lejátsszák — bárha némelyike gépiesen is — az eléjük irt hangjegyeket. Megengedjük, hogy történnek az ő játékuiban s egyes botlások, de ezek legtöbbnyire csak olyan kicsinyek, hogy ugyan-ugyan jó zeneértő kell legyen — s lelkiismeretesen figyeljen, s könyv nélkül kell ismerjen minden hangjegyet valaki, hogy azokat a botlásokat észrevegye. — Idáig legalább nem tapasztaltunk nagyobb panaszra alkalmat.

— **CSÜTÖRTÖKÖN** a nyári színházban: „Hét lány közül a legcibább” című 100 év előtti ócskaságot adták. Szerzője valami ismeretlen olasz író, vigjátéknak nevezi. Hosszu, unalmas dolog s a feltűnő gyér számú közönség láthatólag unatkozott az előadás alatt. Kár is volt a csinálmányt előrántani a sutból, legfőképen kár volt pedig a színészeket fárasztani a szerepek tanulásával.

— **MEDGYASZAI EVELIN** kisasszony színházunknak elsőrangú drámai tagja mintegy két hét előtt Schiller „Ármány és szerelem” tragédiájának előadása alatt, egy meghülés következtében olyan roszul lett, hogy azóta az ágyat kényszerült őrizni. — A kisasszony betegsége nem kis zavarba hozta a színházi játékrend megállapítását, minthogy alig képzelhetünk, nála nélkül, — ki ez idő szerint egyedüli drámai primadonnánk — számot tehető drámai előadást. Örömmel vesszük hát a hirt, hogy a t. kisasszony annyira

már felépült, hogy elhagyhatja az ágyat s hogy a jövő heten már játékaiban is gyönyörködhetünk.

— **A NYÁRI SZÍNHÁZBAN** oly rettenetes hőség van az előadások alatt, hogy a szó szoros értelmében alig lehet elviselni. És ezt nem csodáljuk. A nyári színház fa alkotmánya egész nap ki van téve a júliusi nap égető hevénnek. A beleszorult levegő estig át-meg-átforr, sül, s az előadás kezdetén, ha belépünk oly forróság fogad, akár a gőzfürdőben. Ajánlanók az igazgatóságnak fordítson több gondot a szellőztetésre; mert hisz épen a meleg miatt nem játszanak a téli színházban, — így azonban, a hogy most vagyunk, e bajon egy cseppet sincs segítve.

— **A NAGY HŐSÉG** miatt oly gyéren jár a közönség a színházba, hogy jó volna, ha inkább színetet adna az igazgatóság pár hétre. Ez jó volna a színháznak is, színészeknek is és a — közönségnek is.

— **A KOMÁMÁSSZONY** című népsziműnek kereszteszt férczelmény kolozsvári előadását a „Fővárosi lapok” — a következő megjegyzéssel regisztrálja: „E népsziművet, mely botránnyal kezdődik s két-tós gyilkossággal végződik, alakjai meg ellenszenvesek, mindenütt csak bukás kísérte; csodáljuk, hogy mégis akad oly színház, mely közönségét vele riasztgatja Kolozsvárt sem sokan biztak az újdonságban és kevesen jelentek meg az előadásán.” Mi is csodáljuk, hogy akad színház, mely e darabot nem állítja színre hozni, — de színházunk jelenlegi igazgatóságát nem kárhozzatjuk érette. E darab örökség képen maradt ránk a hármás indendatura korából, s minthogy a jelen igazgatóság készpénz gyanánt vette át amattól, csak nagyon is igazolt volt egy kísérlet az iránt, hogy vajjon megéri-e az érte adott összeget. Fővárosi lap-társunk éles vadjá tehát első sorban a már kimult hármás intendaturát illeti; feleljen az érette.

— **VENDÉGSZEREPLÉSEK.** E. Kovács Gyula, a kolozsvári nemzeti színház kiváló művésze, a mult hetekben Kézdivásárhelyt vendégszerepelt, s művészetével a szó szoros értelmében elragadta az ottani közönséget. Legnagyobb hatást Othelóban idézett elő, azután Ohnet György „Vasgyáros”-ában. — Gabányi Árpád a pesti nemzeti színház tagja Nagyváradon bevégezte vendégszereplését, hol a nyári szinkör ott időzése alatt valóságos ostromnak volt kitéve — s Nagyváradról Kolozsvárra rándult barátai és ismerősei látogatására — Kolozsvárról Ungvárra és Szathmárra utazott néhány vendégszereplésre. — Balogh György-né urasszony, ki a szinpadtól visszavonultan él boldog családi körében, Nagy Vincze színigazgató meghívta vendégszereplésre Nagyváradra. Baloghné urasszony a meghívást elfogadva a jövő hóban megy át Nagyváradra.

— **GABÁNYI ÁRPÁD** lapunk munkatársa s a budapesti nemzeti színház elsőrangú művésze „A művészet nyomorultjai” czim-mel két kötetes s eredeti regényt irt. A regény jelenleg a Pesti Napló tárcza rovatában jelenik meg. — Azon belső viszony, melyben a mű írója lapunkhoz áll, nem engedi meg, hogy a regény bővebb dicséretébe bocsátkozzunk; — elkerülve a reklamsinálásnak minden látszatát, tehát ez alkalommal a ténynek egyszerű felemlítésére szorítokozunk. — Az érdekes regény tárgya a művész életből van merítve, — s mint önálló mű is nem-sokára meg fog jelenni a könyvpiacra.

— **A BUDAI SZINKÖRÖBEN** esütörtökön este volt Tolnayné Dömjén Rózsa jutalomjátéka Ohnet Györgynek „Vasgyáros” című darabjában, melyben a kolozsvári közönségnek 2 év előtti kedvence Claire szerepét játszta. Az előadásról, s különösen Tolnayné asszonyról a következőt írja az Egyetértés: Nagy feladatot, melyet a törekvő fiatal színésznő meglepő sikerrel oldott meg. A fiatal büszke arisztokrata nőt, ki önfelelt pillanatban kezét nyújtja egy embernek, kit alig ismer, csak azért, hogy hűtlén kedvesén bosszút álljon: a fiatal asszonyt, ki elutasítja menyegzője után férjét s ki csak később ismeri meg annak nemességét; kinek közönye átváltozik a legszenvedélyesebb szerelemmé, megkapó közvetlenséggel játszotta. A lelkében átalakuló nő ébredező szerelmének sok frázisára megtalálta az igaz hangot.

— **A TRÓNÖRÖKÖS NÉPISMEI VÁLLALATÁNAK** a magyar részt szerkesztő bizottsága a mult héten megalakult Budapesten. Elnöke lett a szerkesztőségnek: Haynald Lajos. Szerkesztők: Pulszky Ferencz (al-elemlők), Benczur Gyula, Hunfalvy János, Ipolyi Arnold, Jókai, gr. Keglevich István, Keleti Gusztáv, Mis-

katovics József (horvát), Pulszky Károly, Szabó Károly, Torma Károly s gr. Zichy Jenő. A megalakulás után Jókai bemutatta Weilen kormánytanácsosnak, az osztrák rész szerkesztőjének levelét, melyben a trónörökös élénk sajnálatát fejeztette ki a miatt, hogy Pol-lába kellvén utaznia, a magyar szerkesztőségi bizottság alakulásában nem vehet személyesen részt s csak üdvözlétet s legmelegebb köszönetét fejeztetheti ki a szíves vállalkozásért.

— **A BUDAI SZINKÖRÖBEN** két estén egymásután adták Benedek Józsefnek „A két szarvu ember” című sziművét, melyet szerző Jókainak hasonczimű regényéből dolgozott át s a vidéken már évekkkel ezelőtt hatással hoztak színre. — A sziműíró Jókainak ragyogó fantáziával irt regényéből egyes fejezeteket kivett s párbeszédekbe öntve, úgy a hogy egymásba fűzte a cselekvényt; ez még azonban kevés ahhoz, hogy szimű legyen belőle. Szébb kiállításal és gondosabb rendezéssel — írja egyik fővárosi lap — talán jó vásárnapra darab válnék belőle.

— **A HAZAI FESTÉSZET** képviselve lesz a brüsszeli közelebb megnyíló nagy múkiállításán. Benczur Gyula, Mészöly Géza, Thán Mór, Aggházi Gyula, Vágó Pál és Kemény Jenő küldtek oda egy egy képet. Képzőművészeti társulatunk volt a közbenjáró.

— **A KÉPZŐMŰVÉSZETI** társulat választmányának üdvözlésére Munkácsy Mihály a hó 6-dikán kelt választ küldött Colpachról, luxenburgi birtokáról. Irja benne, hogy őt külföldön is a hazája iránti szeretet hevití s arra törekszik, hogy nemzeti művészetünknek mentől buzgóbb és méltóbb harczosa legyen. Igéri továbbá, hogy új művének budapesti kiállításakor néhány napot fővárosunkban fog tölteni, hogy a hazai újabb műtermékekkel, eszmékkel és törekvésekkel megismerkedjék.

— **SIREMLÉKET** készített az Akadémia eddigi legnagyobb alapítójának, a „váci Harpagon”-nak, a mint Hammernyik Jánost neveztek, az elhunyt szatócsot, ki fukaran élt és bőkezűleg végrendelkezett. A nagy sűrű elkészült s már hónapok óta ott van a váci temetőben, de nem a sir fölött, hanem kibontatlanul, becsomagolva. Nincs, a ki föllállta. Így írják, s ha így van, akkor a nyári szünet alatt tán csak akad olyan akadémiai tisztviselő, ki a kegyelet ügyének fogantatására vállalkozik. Idő most volna rá.

— **A TÁNCSCS BIZOTTSÁG** felhívást bocsátott ki a magyar nemzethez, melyben az elhunyt lángelkű népiró özvegyének segélyezésére szólítja fel a közönséget. Táncsicsnak méltó élettársa, nehéz sorsának osztályosa, nagy szenvedéseinek részese még él, s illő, hogy az özvegyet a nemzeti kegyelet vegye oltalmába. A bizottságnak most már az vált kötelességévé, hogy az özvegy életműködését gondoskodják s később siremléket állítson Táncsicsnak. — Az elhunyt írónak összes művei összesen 7 kötetből 350 krért kaphatók.

— **KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR** híres utazónak életrajzát nem-sokára sajtó alá adja az Akadémia. Dr. Duka Tivadar Londonban élő hazánkfia már megírta úgy magyar, mint angol nyelven.

— **UJ SZÍNHÁZAK BÉCSBEN.** A bécsi színházak az utóbbi időben megfogytak, s most egy vállalkozó csoport e kedvező alkalmat fel akarja használni. A helytartó tanács engedélyt adott az Union építkezési társaságnak és a prágai földhitelintézetnek, hogy a brüsszeli mintára Éden színházat építhessenek. E színházat a Wiedenre építik és mindennemű mulatságra, látványosságra rendezik be. A másik színházat a Landstrasse nevű harmadik kerületben építik kizárólag népies darabok előadására.

— **KÉT CSODAGYERMEKET** mutattak be a napokban Trefort Ágoston közoktatástügyi miniszternek Budapesten. Az egyik fejszámoló s a legfogasabb számvetéseket mosolyogva oldotta meg néhány perc alatt. Ágya úgy bánik a számokkal, mint egy gép. — A másik fiu, alig tíz éves s a rajzolásban nagy mester. Fénykép után bármily nagyságban jól talált arczképet rajzol bámulatos gyorsasággal. — Ennek tehetsége inkább megmaradhat későbbre is, mert szellemi tehetsége nincs úgy igénybe véve a rajzolással, mint a másiké a számokkal.

Tartalom: Hanyatlásunk és a nő. Sándor József. — Uj világ Tolnai Lajos. — Nép-dalok. Tinódi. — Incognito. Fanghné Gyujtó Izabella. — „Hozzá.” Szunyog. — Az eljlesztett völégény. — Különlék. — Tárcza: Jósika Miklós és a történelmi, regény. Dr. Ferenzi Zoltán. — Platykapad. Csaba.